

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №54
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«21» шілдеге 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «20» шілде күні 21 сағаттан «21» шілде күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 20.07.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Ботаева М.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «21» шілдеге
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Жауын-шашынсыз. Оңтүстік-шығыс желі 9-14 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 23-28 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 14-19 градус жылы.
Күнгеі Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 11-16, күндіз 23-28 градус жылы.
Теріскей Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 9-14, күндіз 23-28 градус жылы.
Жетісу Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 15-20 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 4-9, күндіз 13-18 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20, күндіз екпіні 23 м/с күтіледі. Ауа температурасы түнде 12-17, күндіз 30-35 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20, күндіз екпіні 23 м/с күтіледі. Ауа температурасы түнде 12-17, күндіз 30-35 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 13-18, күндіз 25-30 градус жылы.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 18-23, күндіз 30-35 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Кей жерлерде шаңды дауыл. Жел солтүстік-шығыстан, солтүстіктен күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 23-28, күндіз 37-42 жылы.
Сауыр	Жауын-шашынсыз. Жел оңтүстік-шығыстан оңтүстік-батысқа ауысады 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 2-7 жылы, күндіз 25-30, кей жерлерде 15-20 градус жылы.
Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Жел оңтүстік-шығыстан оңтүстік-батысқа ауысады 9-14, кей жерлерде 15, күндіз екпіні 23 м/с. Ауа температурасы түнде 15-20, күндіз 28-33, кей жерлерде 36 градус жылы.
Қазақстандық Алтай	Түнде кей жерлерде, күндіз басым бөлігінде жаңбыр (1-10 мм), найзағай. Жел оңтүстік-шығыстан 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 15-20, кей жерлерде 9, күндіз 25-30, кей жерлерде 20 градус жылы.

2022 жылғы 20 шілдедегі жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен үш тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Бір тәулік ішінде кейбір өзендерде су деңгейінің көтерілуі байқалды: Кіші Алматы өзені – Сарысай, Медеу, Алматы ГБ-де 2 см-ге; Талғар өзені – Талғар ГБ-де 1 см-ге. Үлкен Алматы көлі – Көлдің солтүстік жағалауындағы ГБ-інде су деңгейі 64 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 7°C-дан 21°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 3955 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Тарихи анықтама

Шілде - жаңбыр генезисті және гляциалдық генезисті селдердің де қалыптасуының ең белсенді кезеңі. 2013 жылдың 21 шілдесінде Шымбұлақ өзенінің алабында – Сарысай өзенінің сол саласы (Кіші Алматы өзенінің оң саласы) антропогендік құрамдас жаңбыр селі қалыптасты. "Шымбұлақ" метеостанциясында жауын-шашынның максималды мөлшері – 52 мм тіркелді.

Сел қалыптасқан Шымбұлақ өзенінің алабында Верный (Алматы) қаласына үлкен зиян келтірген сел соңғы 100 жылға жуық уақыт қалыптаспаған. Егер 1921 ж. сел Шымбұлақ тауының шұңқырлары мен ойыстарында пайда болса, 2013 ж. сел тау шаңғысы трассасында пайда болды, онда шөптесін өсімдіктер қалың өскен топырақтың беткі қабаты бұзылды. Селмен Алматы-Шымбұлақ автомобиль жолына болмашы зиян келтірілді.

Қарағайлы өзен алабындағы 2015 жылғы селдің іздері

2015 жылы 23 шілдеде Қарағайлы өзені алабында мореналық көлдің ақтарылуы нәтижесінде селден қорғау бөгетінің болуына қарамастан, Алматы қаласына үлкен залал келтірген сел қалыптасты. Тастар мен үйінділер бөгеттің су өткізгіш терезелерін жаппады (Медеуде сел қоймасы толған кездегідей) және 10 м³/с-тан астам шығыны бар сел массасы бөгеттің төменгі бьефіне түсті, бұл селдің сипаттамаларының артуына алып келді.

Қарағайлы өзенінің алабында жаңбыр генезисті селі де қалыптасады. Соңғы жаңбыр селі 1969 жылы қалыптасты және Каменка ауылынан жоғары бөлігінде тоқтады.

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "20" шілдеге**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м ³ /с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 19.07	Мин. 20.07	08 сағ. 20.07	Күн. 19.07	Түн. 20.07	Орт. 19.07	08 сағ. 20.07	Орт. 19.07	Макс. 19.07	08 сағ. 20.07		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	9.6	6.0		6.6							*	*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			7.0			269	267				-1	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			12.0			621	621	2.89	2.89	2.89	0	1
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	17.5	10.5		0.8							*	*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			15.0			276	277	3.01	3.15	3.15	+2	0
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			16.0	0.3		111	110				+2	0
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			18.0			49	49				0	0
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			14.0			190	190	1.75	2.00	1.75	+2	0
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			19.0			247	247				0	0
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			6.0			322	320	4.35	5.00	3.70	0	0
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			18.0			279	279				0	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			11.0	6.0		71	71				0	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			21.0			286	285	2.40	2.53	2.28	0	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			20.0			216	215	0.89	0.92	0.87	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			19.0			291	291	6.63	6.32	6.73	-1	*
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			19.0			115	113	1.00	1.02	0.94	-2	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			20.0			220	220				0	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			15.0			328	328				+1	2
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	14.3	8.6				330	366				+64	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру
«21» шілдеге 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Маусымдық қар сызығы климаттық қар сызығына жақын. Алдыңғы тәулікте бұлттар тежеген мұздықтардағы қар жамылғысының еруі күшейе түсті. Орта және биік таулы аймақтарында ауа температурасының жоғары болуына және аздаған жауын-шашынның түсуіне байланысты топырақтың ылғалдануы бұрынғыдай азаюда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Күнгеі Алатауы	
	Теріскей Алатау	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жауын-шашын күтілмейді. Метеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға ықпал етпейді.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашын күтілмейді. Метеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға ықпал етпейді.
Абай	Тарбағатай	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Қазақстандық Алтай	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Түнде кей жерлерде, күндіз Қазақстандық Алтайдың басым бөлігінде жаңбыр (1-10 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.